

آمایش دفاع سرزمینی

مؤلفان:

محمدرضا قرائی آشتیانی، خسرو بوالحسنی

علی اصغر بیک بیلندی، بابک معظمی گودرزی

www.ketab.ir

انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

۱۴۰۲

عنوان و نام پدیدآور	آمایش دفاع سرزمینی/مولفان محمد رضا قرائی آشتیانی...[و دیگران].
مشخصات نشر	تهران: ارتش جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه فرماندهی و ستاد، انتشارات دافوس، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	۲۶۱ ص.: نمودار (بخشی رنگی).
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۵۳۵۰-۴۴-۱ ریال ۱۱۵۰۰۰
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	مولفان محمد رضا قرائی آشتیانی، خسرو ابوالحسنی، علی اصغر بیک بیلندی، بابک معظمی گودرزی.
یادداشت	کتابنامه: ص. ۲۴۸ - ۲۶۳.
موضوع	آمایش سرزمین -- ایران Reclamation of land -- Iran
موضوع	ایران -- دفاع ملی -- نمونه پژوهی Iran -- Defenses -- Case studies
شناسه افزوده	قرائی آشتیانی، محمد رضا، ۱۳۳۵
شناسه افزوده	ایران. ارتش. دانشگاه فرماندهی و ستاد. انتشارات دافوس
شناسه افزوده	Iran. Army. Command & Staff University. Dafoos publisher
رده بندی کنگره	HT۳۹۵
رده بندی دیویی	۱۲۰۹۵۵/۳۰۰
شماره کتابشناسی ملی	۹۱۹۶۶۴۴
اطلاعات رکورد	فیبا

عنوان: آمایش دفاع سرزمینی

نویسندگان: محمد رضا قرائی آشتیانی، خسرو ابوالحسنی، علی اصغر بیک بیلندی، بابک معظمی گودرزی

صفحه آرای: سبحان فرشادفر

طراح جلد: میلاد فرهادی

ناشر: انتشارات دافوس آجا

شمارگان: ۱۰۰۰

تعداد صفحه: ۲۶۲ص

نوبت چاپ: چاپ اول

تاریخ انتشار: ۱۴۰۲

چاپ و صحافی: مدیریت چاپ، انتشارات و فصلنامه دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا

قیمت: ۱۰۱۵/۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، میدان پاستور، خیابان دانشگاه جنگ، دانشگاه فرماندهی و ستاد، انتشارات دافوس

تلفن: ۶۶۴۱۴۱۹۱ - ۰۲۱ ، ۰۲۱ - ۶۶۴۷۰۴۸۶

مسئولیت صحت مطالب بر عهده مؤلفان می باشد.

کلیه حقوق برای دافوس آجا محفوظ است. (نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است).

پیشگفتار..... ۹

فصل اول: مفهوم‌شناسی..... ۱۱

تاریخچه آمایش..... ۱۲

آمایش..... ۱۴

آمایش سرزمین..... ۱۶

آمایش دفاعی..... ۲۱

پدافند غیرعامل..... ۲۲

ژئوپلیتیک..... ۲۳

عامل ژئوپلیتیک..... ۲۴

ژئواستراتژی..... ۲۵

عمق راهبردی..... ۲۵

نفوذ راهبردی..... ۲۶

آسیب‌پذیری جغرافیایی..... ۲۸

ارزیابی اثرات محیطی..... ۲۸

ارزیابی توان محیطی..... ۲۹

الگوهای تخصیص فضایی..... ۲۹

منطقه‌ی جغرافیایی..... ۳۰

منطقه‌بندی سرزمین..... ۳۰

مرزهای سیاسی و اداری..... ۳۱

قلمرو..... ۳۱

سطح‌بندی..... ۳۲

امنیت ملی..... ۳۴

مرزها..... ۳۶

توسعه..... ۳۷

تهدید..... ۳۸

مرزها..... ۵۱

فصل دوم: نظریه‌های مرتبط..... ۶۱

نظریه‌های مکان‌یابی عمومی..... ۶۲

نظریه مکان کشاورزی (یوهان هنریک فن تونن)..... ۶۲

تنوری لآن‌هارد..... ۶۳

تنوری وبر..... ۶۳

۶۵	تئوری هوور
۶۵	نظریه‌ی مکان مرکزی کریستالر
۶۷	نظریه قطب رشد
۷۰	منطقه‌بندی نظامی
۷۱	دیدگاه امنیت؛ توسعه
۷۳	دیدگاه‌های نظری هانسن
۷۳	دیدگاه‌های جونز و وایلد
۷۴	نظریه حاکمیت و مردم (رابطه بین هویت و مدیریت حاکمیتی)
۷۷	فصل سوم: آمایش سرزمینی در کشورهای منتخب
۸۱	عراق
۸۴	ترکیه
۸۹	پاکستان
۹۲	چین
۹۹	کره شمالی
۱۰۱	روسیه
۱۰۵	فرانسه
۱۱۱	انگلستان
۱۱۳	آمریکا
۱۱۶	رژیم صهیونیستی
۱۱۹	فصل چهارم: چارچوب آمایش دفاع سرزمینی
۱۲۰	چارچوب آمایش دفاع سرزمینی
۱۳۵	تهدیدات نظامی آینده
۱۲۵	مطالعات کتابخانه‌ای متناسب با چارچوب آمایش دفاع سرزمینی
۱۲۵	کارکرد آمایش دفاع سرزمینی
۱۳۸	نظرات صاحب‌نظران آمایش دفاعی ج.ا.ایران
۱۳۸	بعد اول توان نظامی
۱۴۶	بعد دوم: نظران خبرگان نظامی و غیر نظامی در خصوص بعد ژئوپلیتیک موثر بر آمایش دفاع مین
۱۴۶	تشریح عوامل ژئوپلیتیک موثر بر آمایش دفاعی
۱۴۶	اختلافات مرزی
۱۵۰	عوامل بی‌ثباتی در مرزهای سیاسی شمال غرب و غرب کشور
۱۵۲	ویژگی‌های جمعیتی و پشتیبانی‌های مردمی

آمایش سرزمین، تنظیم رابطه بین انسان، فضا و فعالیت‌های انسان در فضایی جغرافیایی است و قرآن کریم به این موضوع این چنین اشاره نموده است: «والارض مددناها و القینا فیها رواسی و انبتنا فیها من کل شیء موزون»^۱ و زمین را گسترانیدیم و در آن کوه‌های استوار افکندیم و از هر چیز سنجیده‌ای در آن رویانیدیم.

برای آمایش سرزمین اهداف گوناگونی مطرح است که از جمله می‌توان به؛ توسعه مناطق و روابط درونی و بیرونی آن‌ها، استفاده بهینه از منابع، برقراری تعادل و توازن سرزمینی، ترمیم و تقویت محیط‌زیست، هماهنگی‌های افقی و عمودی در سطوح مختلف اشاره کرد. به‌طور کلی می‌توان هدف اصلی از برنامه‌ریزی آمایش سرزمین، توزیع بهینه فعالیت‌ها و امکانات اجتماعی، اقتصادی، دفاعی و فرهنگی با در نظر گرفتن دیگر گونی‌های زمانی و نیازهای مختلف در بهنه سرزمین در نظر گرفت.

امروزه آمایش سرزمین که درواقع از تنظیم رابطه انسان، فضا و فعالیت‌های انسان در فضا به وجود می‌آید، دانشی است بین‌رشته‌ای که ماهیت چندگانه دارد و از هم‌پوشی علوم مختلف نظامی، اقتصادی جامعه‌شناسی، جغرافیا و ... حاصل می‌شود و مسجل شده که دفاع از هر سرزمینی نیازمند شناخت تهدیدات متوجه آن سرزمین در گذشته و بخصوص آینده می‌باشد که جهت ایجاد امنیت پایدار و دفاع جامع و مستمر هر کشور نیازمند وجود الگوی آمایش دفاع سرزمینی است که در این کتاب برای دستیابی به این الگو حوزه‌های اصلی تهدیدهای نظامی تا ده سال آینده تأثیرگذار بر آمایش دفاع سرزمینی در سه حوزه: فن‌آوری، روش جنگیدن و حوزه فضا که بر مبنای آن‌ها اصول اثرگذار بر آمایش دفاع سرزمینی در برابر تهدیدات نظامی در ۸ مورد: سازمان‌دهی، پدافند غیرعامل، انعطاف‌پذیری، آینده‌نگری، مدیریت هدفمند سرزمین، بازدارندگی

و آمادگی رزمی تعیین گردید و سپس ابعاد، مؤلفه‌ها، زیرمؤلفه‌ها و ارتباط بین ابعاد، مؤلفه و زیرمؤلفه‌های آمایش دفاع سرزمینی در برابر تهدیدهای نظامی مشخص شده است.

لذا با نگاهی به وضعیت ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک هر کشور و بررسی شرایط امنیتی، تنوع و تعدد تهدیدات دفاعی و امنیتی، مرور تجربیات ارتش‌ها، محدوده‌های جغرافیایی، شرایط اقلیمی، مرزهای آبی و خاکی و ناهمواری‌های شرایط متنوعی است که هر منطقه از یک کشور در برابر تهدیدات نظامی محدودیت‌ها و توانمندی‌های مخصوص به خود را دارد. بنابراین راهبردهای آمایش سرزمین بر اساس اولویت‌بندی‌ها، نقش‌پذیری و قابلیت سنجی هر یک از مناطق را معین می‌شود.